

๑.๕๐ อ้อยช้าง

ชื่อท้องถิ่น	อด
ชื่ออื่นๆ	หวีด (เชียงใหม่), ช้าเกาะ ช้างโน้ม (ตราด), กอกกัน กอกกัน (อุบลราชธานี), ตะคร้ำ (ราชบุรี), ซาเกาะ (สุราษฎร์ธานี), กูก กูก (ภาคเหนือ), อ้อยช้าง (ภาคกลาง), เส่ลู่ไค้ (กะเหรี่ยง-เชียงใหม่), ปี่เชียง (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน), แม่หยูว้าย (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี), กอกกัน เป็นต้น
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Lansea coromandelica</i> (Houtt.) Merr.
ชื่อพ้อง	<i>Dialium coromandelicum</i> Houtt.
ชื่อวงศ์	ANACARDIACEAE
ชื่อสามัญ	Lansea

รหัสพรรณไม้ ๑-๖๓๑๑๙๐๖-๑๓-๐๕๐ จำนวนที่พบ ๓ ต้น

สถานภาพ (IUCN) พบทั่วไป (Least Concern: LC)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้นอ้อยช้าง จัดเป็นไม้ยืนต้นผลัดใบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ลำต้นเปลาตรงมีความสูงได้ประมาณ ๑๒-๑๕ เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มโปร่ง เปลือกต้นเรียบหรือแตกเป็นสะเก็ด สีเทาอมเขียว เปลือกในเป็นสีชมพู มียางเหนียวใส อ้อยช้างเป็นไม้ที่ไม่ค่อยจะแตกกิ่งก้านสาขามากนัก กิ่งก้านจะค่อนข้างเรียบเล็ก ส่วนที่ยังอ่อนหรือตามกิ่งอ่อนจะมีขนรูปดาวขึ้นปกคลุมอยู่ ส่วนกิ่งแก่จะมีช่องอากาศ ต้นจะสลัดใบทิ้งเมื่อออกดอก มีรอยแผลใหญ่ ๆ ของใบที่หลุดไป ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก ปลายคี่ ออกเป็นช่อตรงปลายกิ่งเรียงเวียนสลับกัน แกนกลางใบประกอบยาวได้ประมาณ ๑๒-๒๘ เซนติเมตร ส่วนก้านใบประกอบยาวประมาณ ๖-๘ เซนติเมตร เป็นรูปคล้ายทรงกระบอก มีใบย่อยประมาณ ๓-๗ คู่ ออกเรียงตรงข้าม ก้านใบย่อยจะค่อนข้างสั้น มักมีสันปึกแคบ ๆ ด้านใดด้านหนึ่ง ก้านใบย่อยด้านข้างยาวได้ประมาณ ๑-๑.๕ มิลลิเมตร ส่วนก้านใบย่อยของใบปลายยาวได้ประมาณ ๒-๓ เซนติเมตร ลักษณะของใบย่อยเป็นรูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปหอก ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลม โคนใบกลม แหลมหรือเป็นรูปหัวใจ ส่วนขอบใบเรียบหรือหยักมน ใบย่อยที่ปลายจะมีขนาดใหญ่กว่าใบย่อยด้านข้าง แผ่นใบค่อนข้างหนา หลังใบเกลี้ยง ส่วนท้องใบมีขนสั้นนุ่มและขนรูปดาวขึ้นปกคลุม ส่วนใบแก่ผิวจะเกลี้ยง มีเส้นใบข้างละประมาณ ๗-๑๑ คู่ ส่วนเส้นใบย่อยค่อนข้างเลือนราง ดอก ออกดอกเป็นช่อสีเหลืองอ่อน ช่อดอกคล้ายช่อเชิงลด แยกแขนง โดยจะออกที่ปลายกิ่งก่อนผลิใบ ช่อดอกห้อยลงมาจากกิ่งที่ไม่มีใบ กลีบดอกหอม ดอกมีขนาดเล็กสีเหลืองอ่อนหรือเขียวอมเหลือง ขนาดประมาณ ๐.๓ เซนติเมตร ช่อดอกยาวประมาณ ๑๒-๓๐ เซนติเมตร ก้านช่อมีขนเล็ก ๆ ทั้งดอกเพศผู้และดอกเพศเมียจะแยกกันอยู่คนละต้น ต้นเพศผู้จะมีช่อดอกแบบแยกแขนงยาวประมาณ ๑๐-๒๕ เซนติเมตร ส่วนต้นเพศเมียจะแตกแขนงน้อยกว่า ช่อยาวได้ถึง ๑๕ เซนติเมตร ก้านช่อดอกยาวประมาณ ๒ มิลลิเมตร หรือไม่มีก้านดอก กลีบเลี้ยงดอกที่โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวได้ประมาณ ๑ มิลลิเมตร ส่วนปลายแยกออกเป็นแฉก ๔-๖ แฉก ลักษณะของกลีบเป็นรูปไข่ถึงรูปขอบขนาน มีขนปกคลุม ปลายกลีบมน ด้านนอกเกลี้ยงหรือมีขนรูปดาวขึ้นประปราย กลีบเลี้ยงมีขนาดกว้างประมาณ ๑ มิลลิเมตร และยาวประมาณ ๑.๕ มิลลิเมตร ส่วนกลีบดอกมีประมาณ ๔-๕ กลีบ เรียงซ้อนกัน ลักษณะของกลีบดอกเป็นรูปไข่ถึงรูปขอบขนาน ปลายมน ไม่มีขน และพับงอกลีบ กลีบดอกมีขนาดกว้างประมาณ ๑-๑.๒ มิลลิเมตร และยาวประมาณ ๒-๒.๕ มิลลิเมตร ดอกมีเกสรเพศผู้ประมาณ ๘-๑๐ อัน (หรือมีเป็นสองเท่าของจำนวนกลีบดอก) อยู่ในดอกเพศผู้ ยาวประมาณ ๒ มิลลิเมตร เกสรเพศผู้จะอยู่ล้อมรอบหมอนรองดอกรูปวงแหวน มีร่องเว้าตรงกลาง ในดอกเพศเมีย ยาวประมาณ ๑ มิลลิเมตร หรือสั้นกว่า ส่วนรังไข่เกลี้ยงเป็นสีแดงสด และดอกจะออกในช่วงประมาณเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ หรือในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ผลเป็นผลสดแบบมีเนื้อ ผลผนังชั้นในแข็ง

ลักษณะของผลเป็นรูปถั่ว รูปไตแบน รูปสี่เหลี่ยมคางหมู หรือรูปคล้ายสี่เหลี่ยมมุมฉากถึงรูปกลม มีขนาดกว้างประมาณ ๐.๖ เซนติเมตร และยาวประมาณ ๑ เซนติเมตร ผลเป็นสีเขียวแต่มีสีม่วงแดง ผลแก่เป็นสีม่วงอมแดง ก้านผลสั้นหรือเกือบไม่มีก้าน มีกลีบเลี้ยงติดทน ภายในผลจะมีเมล็ดอยู่ ๑ เมล็ด ลักษณะของเมล็ดเป็นรูปกลมหรือรี เมล็ดค่อนข้างแข็ง มีรอยเว้า ๑-๒ รอยที่ปลายบน (ผลจะแก่ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนมีนาคม) ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการใช้เมล็ดและวิธีการตอนกิ่ง (เพาะเมล็ดเป็นวิธีที่ง่ายสุด) ขึ้นได้ในทุกสภาพดิน ชอบความชื้นและแสงแดดแบบเต็มวัน มีเขตการกระจายพันธุ์กว้าง มักพบขึ้นในอินเดีย พม่า จีนตอนใต้ ภูมิภาคอินโดจีน คาบสมุทรมลายูและชวา ในประเทศไทยพบกระจายทั่วไปในป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และป่าดิบแล้ง บางครั้งก็พบได้ตามป่าเขาหินปูน ที่ระดับความสูงจนถึงประมาณ ๑,๑๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเล

การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น

- **อาหาร** – ยอดอ่อนมีรสเปรี้ยวและฝาด นิยมนำมารับประทานเป็นผัก หรือนำมารับประทานร่วมกับพริกเกลือก็ได้

- **สรรพคุณ**

- ๑) เปลือกต้นมีรสขม ใช้เป็นยาธาตุ ช่วยทำให้เจริญอาหาร (เปลือก)
- ๒) น้ำที่ได้จากเปลือกสด ๆ ใช้เป็นยาหยอดตารักษาอาการตาเจ็บ ตาอักเสบรุนแรง (เปลือก)
- ๓) แก่นใช้ปรุงเป็นยาแต่งรสเพราะมีรสหวานช่วยบรรเทาอาการกระหายน้ำ ทำให้ชุ่มชื้นในลำคอ เกิดความชุ่มชื้นในอก

- ๔) ตำรายาพื้นบ้านอีสานจะใช้ใบอ้อยช้างผสมกับใบโพล ใบหวดหม่อน แล้วนำมาบดให้เป็นผงกินกับน้ำเข้าเย็น เป็นยาแก้ไอเป็นเลือด หรือจะใช้ยางที่ปูดจากลำต้น นำมาผสมกับยางที่ปูดจากลำต้นมะกอก ฝนกับน้ำดื่มก็มีสรรพคุณเป็นยาแก้ไอเป็นเลือดเช่นกัน (ใบ, ยางที่ปูดจากลำต้น)

- ๕) เปลือกนำมาต้มกับน้ำอาบเป็นยาแก้ฝีเมื่อเป็นฝี และรักษาโรคผิวหนัง โรคเรื้อน หรือนำเปลือกมาบดให้เป็นผงแล้วนำมาใช้ใส่แผลโรคผิวหนังก็ได้

- ๖) ใบมีสรรพคุณเป็นยารักษาอาการอักเสบ อาการแผลง และรอยฟกช้ำ

- **การใช้ประโยชน์อื่นๆ** – ใช้ลำต้นทำหมอนหนุน

ภาพที่ ๕๐ แสดงลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของ อ้อยช้าง

ลักษณะวิสัย

ลำต้น

ใบ

ดอก

ผล

แหล่งอ้างอิง : เมดไทย. (๒๑ กันยายน ๒๕๖๓). “๒๔ สรรพคุณและประโยชน์ของต้นอ้อยช้าง ! (กอกกั้น)”.
<https://medthai.com/อ้อยช้าง/>